

สักขาลาย: อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

ศุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว*

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย

“Sak Kha Lai” Leg Tattoo: A Unique Characteristic of Phutai Ethnic Group

Supparat Sangchatkaew*

Faculty of Management Science Silpakorn University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 12 May 2020

Revised 27 June 2020

Accepted 20 July 2020

คำสำคัญ

อัตลักษณ์

สักขาลาย

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

* Corresponding author

E-mail address:

supparat@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

สักขาลายเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่บ่งบอกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบและความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดอุดรธานี จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ต.โพน อ.คำม่วง และ ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และ ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี ข้อมูลของการวิจัยเก็บรวบรวมจากผู้ที่มีรอยสักขาลาย จำนวน 17 คน และกลุ่มบุคคลแวดล้อม เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และคนในครอบครัว จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทส่วนใหญ่ประกอบด้วยลายสักรูปตัวมอม รูปดอกไม้ รูปนกน้อย รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม รูปกรรไกร/ มีดจนา/คีมตัดหมาก รูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย ลายสักเหล่านี้อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การสักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย การสักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน การสักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ชาย การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และการสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม

Keywords:

Leg tattoo,
Sak Kha Lai,
Identity,
Phutai Ethnic Group

Abstract

Leg tattoo or Sak Kha Lai, is a Phutai Ethnic uniqueness. This paper aims at studying patterns of and beliefs toward leg tattoo of Phutai Ethnic group in three districts of Kalasin Province. Data were collected from 25 people who were divided into two groups. These were a group of 17 leg-tattooed people and a group of other people in their communities. The latter group included community leaders, folk philosophers and family members. The results find that leg tattoo patterns of Phutai Ethnic Group are as follows: Singha Mom, flowers, little birds, tamarind leaves, and seeds, scissors, saber knife, cutting pliers, and fang or canine tooth. All these tattoo patterns are arranged in squares. The leg tattoo patterns reflect five Phutai beliefs: a patriarchal tradition, a symbol of solidarity, a symbol of manhood, an impact on spouse selection, and a related sign to Singha Mom.

1. บทนำ

วิศัลย์ โฆษิตานนท์ (2557) ได้กล่าวถึงสักขาลายโดยอ้างอิงถึงสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า ได้ทรงบันทึกในหนังสือ *นิทานโบราณคดี*
เรื่องที่ 10 “ความไข้ที่เมืองเพชรบูรณ์” เมื่อคราวเสด็จมาตรวจราชการที่มณฑลเพชรบูรณ์เมื่อ
พ.ศ. 2447 ทำให้ทราบที่มาของคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวว่า ลาวพุงขาว ลาวพุงดำ โดยอาศัย
การสักขาลายเป็นหลัก และยังคงกล่าวถึงความเชื่อที่มีต่อการสักขาลายไว้ด้วย จากงานเขียน
ดังกล่าวทำให้เห็นว่า สักขาลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่บ่งบอกถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์
นอกจากนี้ จากเรื่องเล่าชีวิตประวัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ซึ่งครุบากล้วย (2560) อดีต
พระเลขาอุปถัมภ์ ได้กล่าวถึงตอนหนึ่งเกี่ยวกับการสักขาลายที่ขาของหลวงปู่ชอบที่ทำให้ทราบ
ว่าการสักขาลายเป็นเครื่องมือสร้างเสน่ห์ของผู้ชายชาวอีสาน หลักฐานที่ยืนยันได้ถึงการมีอยู่
ของรอยสักขาลายในดินแดนภาคอีสานก็คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดป่าไร่ ตำบลดงบัง
อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ที่เรียกว่า “ฮูปแต้ม” ซึ่งเป็นสื่อสะท้อนความคิดและสามารถ
ใช้เป็นหลักฐานที่บันทึกเรื่องราวในอดีตของชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนอีสาน
ในอดีตตลอดจนเรื่องราวทางพุทธศาสนา ได้พบภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกของสิมที่วัดป่า
ไร่ ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2 เป็นภาพผู้ชาย
กลุ่มหนึ่งที่มีรอยสักขาลายอยู่ที่ต้นขาซึ่งแสดงให้เห็นว่ารอยสักขาลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต
ของคนในภาคอีสานมาตั้งแต่อดีต (ชนาธิป สุวรรณทอง, 2560)

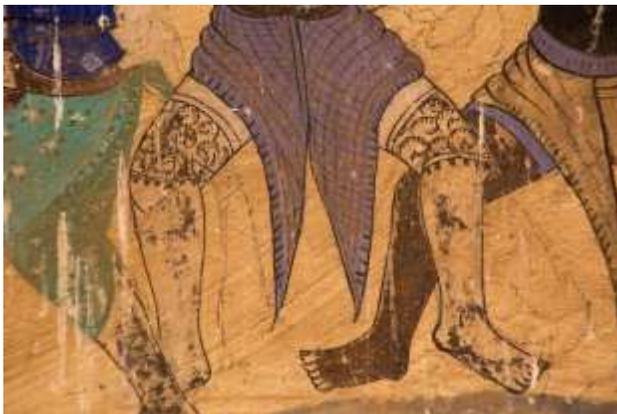
ภาพที่ 1

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดป่าไร่

ภาพที่ 2

ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปรอยสักขาลาย วัดป่าไร่ไร

ภาพโดย สุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว (2560)

เชื่อกันว่า วัตถุประสงค์ของการสักขาลายในสมัยโบราณของผู้ชายชาวอีสาน น่าจะมีอยู่ 2 ประการ คือ 1) สักเพื่อทดสอบความอดทนของตนเอง และ 2) สักเพื่อความสวยงาม ซึ่งในสมัยนั้นถือว่าเป็นที่นิยม เนื่องจากผู้ชายต้องนุ่งผ้าถกเขมรอย่างขอมโบราณ ทำให้มีโอกาสที่จะอวดลวดลายที่สักบนขาได้เป็นอย่างดี และผู้ใดที่สักขาลายแล้วก็จะทำให้เป็นที่ยอมรับและเข้าสังคมในหมู่ผู้ชายด้วยกันได้ (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2546, น. 261)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในอดีตนั้นรอยสักขาลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่พบได้ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทและลาว องค์ บรรจุน (2553) ได้กล่าวถึงความเชื่อและที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและลาว ที่ทำให้เห็นว่ามี ความเชื่อร่วมกันในแง่ของการกำเนิดมนุษย์ โดยเชื่อว่าเกิดจากน้ำเต้าปุงเดียวกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชา ผู้ไทดำ ลาวพุงขาว ฮ่อ หรือแกว ถิ่นฐานเดิมของชนกลุ่มนี้อยู่บริเวณน่าน้อยอ้อยหนู ต่อมาได้มีการสร้างเมืองขึ้นที่เมืองเดียนเบียนฟูที่ประเทศเวียดนามและอพยพมาลงมาสร้างบ้านแปงเมืองในเขตประเทศลาวบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งตะวันออก กลุ่มไทดำได้มาสร้างบ้านในบริเวณที่เรียกว่า แคว้นสิบสองจุไทหรือสิบสองเจ้าไท ซึ่งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศจีน ประเทศเวียดนาม และเขตหัวพันของประเทศลาว ต่อมากลุ่มที่ตั้งบ้านเมืองอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มผู้ไทดำ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ทางเมืองแดง และอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มผู้ไทขาวซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ทางเมืองไลซึ่งผู้ไททั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันในเรื่องภาษาพูดและการแต่งกาย เมื่อเกิดศึกสงครามในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจึงส่งผลต่อชนกลุ่มต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ เช่น กลุ่มไทดำบางส่วนอพยพมาอยู่ที่เมืองวังทางตอนกลางของประเทศลาว ทั้งนี้

ชาวผู้ไทถูกกวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย 3 ระลอกใหญ่ ๆ กล่าวคือ ในสองครั้งแรก กลุ่มที่อพยพมาเป็นกลุ่มไทดำหรือลาวโห่ง อพยพครั้งแรกในสมัยธนบุรี พ.ศ. 2322 ถูกกวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ครั้งที่สอง อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2335-2338 ถูกกวาดต้อนมาตั้งบ้านเรือนที่จังหวัดเพชรบุรีเช่นเดียวกัน ส่วนครั้งที่สาม อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายหลังจากที่มีการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แล้วซึ่งในครั้งนี้ได้กวาดต้อนชนกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ไท กะเลิง โส้ ญ้อ และข่าเข้ามาด้วย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ไทถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสยาม (องค์ บรรจุน, 2553, น. 22-23)

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงระบุว่า ผู้ไทมีถิ่นเดิมอยู่แถบเมืองพวนและขณะทรงตรวจราชการในมณฑลอุดรได้พบชาวผู้ไทอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ทางอีสานตอนเหนือหลายเมือง แต่พบที่สกลนครและเรณูนครมากกว่าเมืองอื่น (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2555, น. 160) ชาวผู้ไทหรือผู้ไทอพยพจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือแถบเชียงขวางในแถบ ส.ป.ป.ลาว ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียตนามและสิบสองปันนาทางใต้ของจีน ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบจังหวัดมุกดาหาร กापสินธุ์ อุดรธานี สกลนคร หนองคาย นครพนม เลย และอำนาจเจริญ (องค์ บรรจุน, 2553, น. 231-232) จึงกล่าวได้ว่าบรรพบุรุษของชาวผู้ไทกับชาวไทดำหรือลาวโห่งเป็นบรรพบุรุษเดียวกัน

ผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความเชื่อเกี่ยวกับบรอยสักขาลาย ดังที่ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2526, น. 5-7) ได้อธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทไว้ สรุปได้ว่า ชาวผู้ไทส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยนั้นมักตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 3 บริเวณใหญ่ ได้แก่ 1) ชาวผู้ไทที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตจังหวัดกาปสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร 2) ชาวผู้ไทที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นกลุ่มที่มาจากเมืองตะโปน และ 3) ชาวผู้ไทที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตจังหวัดราชบุรีและเพชรบุรี ซึ่งเรียกกันว่ากลุ่มลาวโห่งและเป็นกลุ่มที่เดินทางมาจากเมืองแถง ในแ่งของประเพณี วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ นั้น พบว่านอกจากเรื่องเครื่องแต่งกายและประเพณีความเชื่อแล้ว สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ชายชาวผู้ไทสมัยก่อนก็คือ “ลายสักมอม” มักพบในกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นรอยสักที่บริเวณต้นขา นิยมสักกันเพื่อความสวยงาม มีคาถาอาคม ปัจจุบันไม่พบเห็นแล้วในชายหนุ่มชาวผู้ไท

2. วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะค้นหาคำตอบและร่องรอยเกี่ยวกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในภาคอีสานด้วยมีความเชื่อว่ายังคงมีหลงเหลือให้เห็นและน่าจะมีการบันทึกข้อมูลไว้ได้บ้างก่อนที่จะสูญหายไปตามเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “สักขาลายอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน กรณีศึกษาจังหวัด

ภาพลัทธิ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ” เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ระยะเวลาดำเนินการวิจัย 1 ปีคือ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2560 ถึง มิถุนายน 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบและความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และ ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี เก็บข้อมูลจากผู้ที่มียอยสักขาลาย จำนวน 17 คน และกลุ่มบุคคลแวดล้อม เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และคนในครอบครัว จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

3. ผลการศึกษา

3.1 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทกับการสักขาลาย

ผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงมีผู้ที่รอยสักขาลายหลงเหลือให้เห็นอยู่มากที่สุด โดยเฉพาะที่ ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ดังจะเห็นได้จากภาพถ่ายที่ศาลาที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 เป็นหลักฐานส่วนหนึ่งที่บอกว่าในพื้นที่ที่มีคนสักขาลายอยู่หลายคนและทางเทศบาลตำบลโพนได้เคยบันทึกภาพผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีรอยสักขาลายไว้เป็นระลึกเมื่อปี พ.ศ. 2556 ดังภาพที่ 3 ด้านล่างนี้

ภาพที่ 3

ภาพถ่ายที่ระลึกผู้เฒ่ารอยสักขาลาย ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพโดย สุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว (2560)

3.2 รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทส่วนใหญ่มีลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือ รอยสักขาลายประกอบด้วยลายสักรูปตัวมอม รูปดอกไม้ รูปนกน้อย รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม รูปกรรไกร/มีดฉนาก/ คีมตัดหมาก รูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย โดยลายสักเหล่านั้นอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม สักเป็นเส้น ๆ เป็นซี่ ๆ ล้อมอยู่ เพื่อบอกขอบเขตรอยสักแต่ละรูป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลายสัก “รูปตัวมอม” พบว่าส่วนใหญ่มีรูปตัวมอมอยู่ที่ขา 2 ทั้งสองข้าง ตัวมอมแต่ละแถวหันหน้าหันหลังสลับกัน มีหางขึ้น หางลง และมอมบางตัวมีหงอน จากตัวอย่างเป็นภาพสักขาลายของตาคุณ คะมิชม อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 91 ม.4 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 4

ตาคุณ คะมิชม

ภาพที่ 5

รอยสักรูปตัวมอม

ภาพโดย ชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

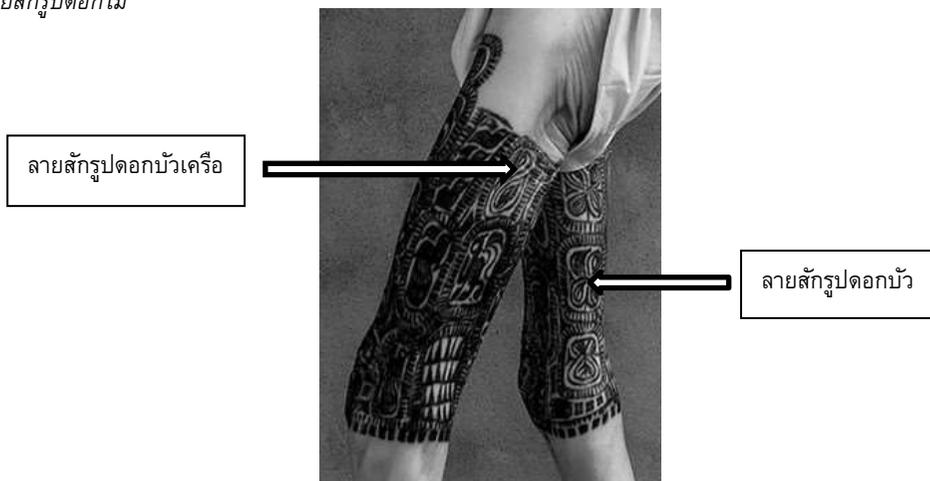
2) ลายสัก “รูปดอกไม้” กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่าดอกไม้ที่วานี้คือ ดอกบัวและ ดอกบัวเครือ หรือจะเป็นดอกไม้ชนิดใดก็ได้ขึ้นอยู่กับช่างสักว่าจะสักเป็นดอกไม้รูปอะไร

ลายสักรูปดอกบัวในภาพที่ 6 พบว่าอยู่ที่ด้านหลังขาขวา มีรูปดอกบัวเรียง 3 ดอก เรียงต่อกัน ส่วนด้านบนที่ขาข้างซ้ายมีรูปดอกบัวเครืออยู่ 1 ดอก จากตัวอย่างภาพที่ 6

ด้านล่างนี้เป็นรอยสักขาลายของตาไคร บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 93 หมู่ 10 บ้านคำม่วง ต.นาบุญ อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ภาพที่ 6

รอยสักรูปดอกไม้

ภาพโดย ชานุกพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

ลายสักรูปดอกบัวเครือ ดอกบัวเครือมีลักษณะเป็นเถาเป็นเส้น สักตามความยาวของขา ในภาพที่ 7 ขาด้านซ้ายมีลายสักรูปดอกบัวเครือยาวเป็นแถวเป็นแนวลงมา และ ขาด้านขวามีลายสักรูปดอกบัวอยู่ด้านบนสุด 2 ดอก จากตัวอย่างเป็นภาพรอยสักขาลายของ ตาเมย ไชยราช อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ 4 บ้านคำม่วง ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ภาพที่ 7

ภาพรอยสักรูปดอกไม้

ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

3) ลายสัก “รูปนกน้อย” กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่านกน้อยในที่นี้เป็นนกอีแจวหรือไม้กั้นกแซวหางยาว จากตัวอย่างภาพที่ 9 มีลายสักรูปนกน้อยอยู่ที่หน้าขาด้านขวา 4 ตัว ภาพที่ 8 และ 9 เป็นภาพรอยสักขาลายของตาเลี่ยน พันทะรี อายุ 87 ปี บ้านเลขที่ 32 ม.5 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 8

ตาเลี่ยน พันทะวี

ภาพที่ 9

ลายสักรูปนกน้อย

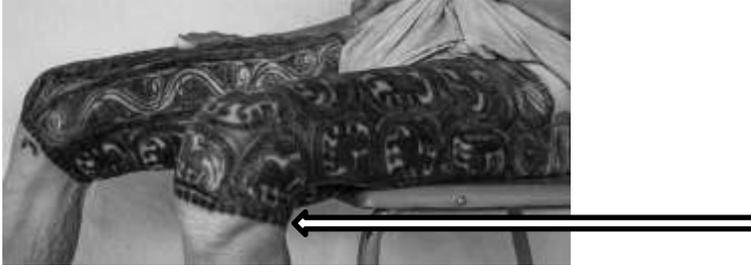

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

4) ลายสัก “รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม” กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเรียกลายสักนี้ต่างกัน แต่เป็นรอยสักที่อยู่ขอบด้านล่างบริเวณหัวเข่าทั้งสองข้าง สักเพื่อประดับตกแต่งให้สวยงาม จากตัวอย่างเป็นภาพรอยสักขาลายของตาจุม บุญลาดี อายุ 98 ปี บ้านเลขที่ 18 ม.5 บ.หนองแก่นทราย ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 10

ลายสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม

ภาพโดย ชัญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

5) ลายสัก “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมากรุก” กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเรียกลายสักนี้แตกต่างกัน แต่สักอยู่ในตำแหน่งเดียวกันคือ เป็นลายสักที่เป็นดิ่งอยู่ตรงบริเวณด้านล่างขอบรอยสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม ลายสักรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมากรุกนี้มีที่อยู่บริเวณหัวเข่าทั้งสองข้าง หรือข้างใดข้างหนึ่งก็ได้ ส่วนใหญ่พบว่ามียุติงตรงปลายสุดด้านหน้าหัวเข่าทั้งสองข้าง จากตัวอย่างเป็นภาพที่ 11 เป็นภาพรอยสักขาลายของตานวล พันธะรี อายุ 92 ปี บ้านเลขที่ 35 หมู่ 1 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 11

ลายสัก “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมากรุก”

ภาพโดย ชัญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

6) ลายสัก “รูปแฉ่ว/เขี้ยวหมาตาย” เป็นรูปสามเหลี่ยมอยู่บริเวณด้านหลังขาทั้ง 2 ข้าง บริเวณเหนือข้อพับ จากตัวอย่างภาพที่ 12 เป็นภาพรอยสักขาลายของตาเลี่ยน พันทะรี อายุ 87 ปี บ้านเลขที่ 32 ม.5 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ส่วนภาพที่ 13 เป็นภาพรอยสักขาลายของตาไคร บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 93 หมู่ 10 บ้านคำม่วง ต.นาเยีย อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ภาพที่ 12

รอยสักรูปแฉ่ว

ภาพที่ 13

รอยสักรูปเขี้ยวหมาตาย

ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทส่วนใหญ่นิยมสักตั้งแต่บริเวณหัวเข่าเรื่อยขึ้นไป ถึงบริเวณช่วงโคนขาต้นบน มีบางคนที่มีรอยสักขึ้นมาถึงบริเวณช่วงเอวและหน้าท้อง ความแตกต่างดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับความมอดทนของแต่ละคนเป็นสำคัญ ดังภาพประกอบที่ 14 ตาเทิม สุรินทร์ อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 12 ม.2 ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 14

รอยสักขาลายตั้งแต่บริเวณหัวเข่ายาวขึ้นไปถึงบริเวณหน้าท้อง

ภาพโดย ชานูพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

ตาเทิม สุรินทร์ เล่าว่า “มันเป็นประเพณี อายุ 15-16 ปี ก็ต้องเริ่มสัก” “สักแล้วทำให้ใจชื่นบาน เวลานุ่งผ้าเช็นก็ต้องเห็นบกะเดี่ยวขึ้น โชว์ขาลาย” “เขาเรียกขาลายมอม มีรูปดอกบัว แล้วเข่าว่ามีเม็ดจนากที่ปลายหัวเข่า” “สักเหม็ดทั้งหมู่บ้าน สักกับเฒ่าฮ่มบ้านหนองแมว สักกับตาอ่อนก็มี” “บางคนก็สักเป็นลายแดง สักน้ำหมึกสีแดง ตอนนี้เหม็ดแล้ว” “สักตั้งแต่เข้าจนเม็ดตีบได้เข้าฝ่ายนี้” รอยสักของตาเทิม สุรินทร์ แตกต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนอื่นชัดเจนเรื่องของความยาว เป็นรอยสักตั้งแต่บริเวณหัวเข่ายาวเรื่อยขึ้นมาถึงด้านบนบริเวณหน้าท้อง

ส่วนลายสักรูปอื่น ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าช่างสักจะเลือกสักลวดลายอะไรให้ ส่วนใหญ่เป็นลายที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ดังที่ปู่จ๋าหรือนายศึก ศรีบ้านโพน ปราชญ์ชาวบ้าน เล่าว่า “จะเอาลายอะไรก็ใส่เข้าไป เค้าก็ทิ่มลายมอม ส่วนลายผักแว่น ลายดอกบัว เค้าก็เอามาติดอยู่ตรงขอบ รอบข้างอะไรนี่นะ แต่ว่าส่วนมากทางนี้ก็เป็นตัวมอมเลยละ แล้วเค้าก็ขีดเป็นกลม ๆ เป็นวง ๆ แล้วก็มาสักเป็นดอกบัว เป็นดอกผักแว่น ถ้าจะเอาเป็นตัวมอมหมดมันไม่สวย ดอกผักแว่นเค้าเอามาประดับเป็นข้อเป็นนมทำนองนี้” (ปู่จ๋า, สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2560) นอกจากนี้ ความแตกต่างของรอยสักขาลายเท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือ ลวดลาย

แต่ละรูปมีขนาดเล็กใหญ่ต่างกัน แต่ละแถวมีจำนวนไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสรีระของผู้ที่สักว่ามีพื้นที่ช่วงขาให้ช่างสักลงลวดลายได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงระยะความถี่ความห่างของลายเส้นที่สัก โดยเฉพาะลายสักในส่วนที่เป็นกรอบสี่เหลี่ยม ๆ ล้อมรอบลวดลายต่าง ๆ ถ้ายังมีความถี่มากก็เป็นสิ่งที่บอกได้ว่าผู้ชายคนนั้นมีความอดทนมาก ดังมีรายละเอียดในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายในหัวข้อถัดไป

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลาย

ความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทแบ่งได้เป็น 5 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ การสักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย การสักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน การสักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และการสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 การสักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย

การสักขาลายถือปฏิบัติกันที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านจากความเป็นเด็กมาเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว เป็นการสักตามประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาจะเห็นได้ว่าผู้ชายผู้ไทส่วนใหญ่นิยมสักขาลายกันตั้งแต่ช่วงเป็นวัยรุ่น ตั้งแต่อายุ 13-14 ปีขึ้นไป เป็นช่วงที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วจึงไปสัก ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“ออกโรงเรียนตอน ป.4 ก็ไปสัก” (ฟอง นูตรอินทร์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

“สักแต่ยังหนุ่มยังน้อย ตอนอายุ 15 – 16 ปี ตอนเป็นหนุ่มแล้วนะ” (เครื่อง ศิลาพันธ์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

“สักตอนตัวน้อย ตอนอายุ 14 ปี” (เจ้าย สันปะภา, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

“อยากสัก มันเป็นประเพณี” (บ่อ เขยชมศรี, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

“สักขาลายเป็นประเพณี สักขาลายเองตามประเพณี คนสมัยก่อน จะเป็นบ่าวเป็นสาว เขาให้สักขาลายเสียก่อน” (รุน บัสสะ, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

3.2.2 การสักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน

การสักขาลายเป็นสิ่งที่ผู้ชายส่วนใหญ่นิยมสักตาม ๆ กันมาเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง เป็นความรู้สึกว่าตนเองไม่แปลกแยกกับกลุ่มผู้ชายด้วยกัน กล่าวได้ว่าเป็นค่านิยม

ของกลุ่มวัยรุ่นผู้ชายส่วนใหญ่ต้องมีรอยสักจึงจะได้รับการยอมรับว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“สักหมดทุกคน” และ “หมู่เค้าสัก” (ไคร บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“เพื่อนพาเฮ็ด” (แผน คำมงคล, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

“ทุกคนสักคือกัน” (เจ็ย สันปะภา, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

“เห็นหมู่เพื่อนได้ สมัยนั้นคนนิยม คนบ้านโพนมีเหม็ด เพื่อนพาสักก็สัก” (ลา สายสินธุ์, สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2560)

3.2.3 การสักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย

การสักขาลายเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารให้บุคคลอื่นได้เห็นถึงคุณสมบัติสำคัญพื้นฐานที่ผู้ชายจำเป็นต้องมี โดยเฉพาะเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชาย การมีความอดทน และการเป็นผู้นำ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

“ถ้าเราไม่สัก อยาเพื่อน เหมือนตัวเองเป็นคนที่ย้อย เป็นคนที่ไม่มีความอดทน ไม่มีความสามารถเป็นลูกผู้ชาย เป็นผู้ชายเต็มตัว ถ้าใครไม่สักเหมือนว่าจะเป็นคนจิตใจอ่อนแอ” (บุตร บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าไม่สักก็อายเค้า อายเค้า ความอดทนก็ไม่มี” และ “สักเพราะว่าเป็นผู้ชาย สักขาลายเป็นผู้ชายโดยตรง” (รอด บุญลาดี, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2560)

เมื่อถามถึงเรื่องราวความรู้สึกตอนที่สัก กล่าวได้ว่า เป็นข้อมูลที่ผู้เฒ่าผู้แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุตั้งแต่ 83-106 ปี ส่วนใหญ่ยังจดจำประสบการณ์และความรู้สึกความเจ็บปวดในครั้งอดีตได้อย่างชัดเจนมากกว่ารายละเอียดเรื่องอื่น ๆ

“สักข้างข้างละวัน มีด(ลากเสียงยาว) ตีบเลย โอ้ย...มันเป็นเดือน กว่าจะได้สักอีกข้างหนึ่ง บางคนก็สองเดือนสามเดือนก็จะเสร็จสักข้างหนึ่ง เว้ย 3 มือ 4 มือมันจะเดินไปใช้ไม่เท่านั้นไป มันบใช้ของเล่น เจ็บรำคาญหลาย”

(เทิม สุรินทร์, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2560)

“สักแล้วให้มันชาวเจ็บชาวปวด มันใช้แหละ แล้วก็ลอกออก พอหายเจ็บหายไข้ก็มาสักข้างนี้ มันก็เจ็บ มันก็พอง 2 มือ 3 มือ มันก็ทุเลาลง ก็มีสัก เค้าเอาฝิ่นให้กิน ฝิ่นกินกันเลือด บให้เลือดไหลจั้งจั้ง บแม่กันเจ็บกันปวด กินฝิ่นแล้วบว่าคือเจ็บ มันก็เจ็บคือเก่า”

(เครื่อง ศิลพจน์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

ภาพที่ 14

ตาเสย หาระทา

ภาพที่ 5

ตามุน บุตรอินทร์

ภาพโดย ชานูพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2560)

ดังจะเห็นได้จากจากคำบอกเล่าของตาเสย หาระทา อายุ 85 ปี บ้านหนองแก้งทราย ต.หนองซำ อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และตามุน บุตรอินทร์ อายุ 84 ปี บ้านหนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี ได้บอกเล่าถึงความรู้สึกในครั้งนั้นไว้ว่า

“สักขาได้ข้างเดียว มันเจ็บมาก” (มุ่น บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

“มันปวด ทนไม่ไหว” (เสย หาระทา, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2560)

นอกจากผู้ชายที่มีรอยสักกลายเป็นคนมีคุณสมบัติเรื่องความอดทนและมีความเป็นลูกผู้ชายเป็นเบื้องต้นแล้วยังได้รับการยอมรับและนำเชื่อถือเชื่อมโยงไปสู่การได้เป็นผู้นำชุมชนและเป็นเครื่องหมายของคนที่สามารถจะเป็นผู้นำได้อีกประการหนึ่ง ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“คนสักกลายเป็นพ่อบ้านพ่อเมืองได้ เป็นผู้นำได้ มีความอดทน เมื่อก่อนเค้าดูกันจากนิสัยใจคอ ตรงไปตรงมา ไม่กินบ้านกินเมือง ไม่กินลูกกินหลาน แล้วก็หน้าดูดี การพูดจาเหมาะสม ไม่ไปปะทุปะทังคนไหน แล้วก็ต้องมีขาลายด้วยเค้าก็จะเชื่อถือได้”

(รอด บุญลาดี, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2560)

“พ่อผมก็สักนะ แต่สักได้ข้างเดียว ความอดทนไม่มี มันเจ็บมันปวด พ่อสักครั้งแรกตอนอายุ 20 ปี พ่อประมาณ 27-28 ปี พ่อผมไปสักเพิ่มเติมอีก มันวกไปถึงความเป็นผู้นำ พ่อผมแก่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านนะ”

(สมศรี จันทร์ศรีจักร, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

3.2.4 การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง

การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง เนื่องจากหญิงสาวส่วนใหญ่ชื่นชอบผู้ชายที่มีรอยสักและมักจะเปิดโอกาสให้ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายได้เข้ามาใกล้ชิดได้มากกว่า เป็นเหมือนใบเบิกทางให้ชายหนุ่มและหญิงสาวได้ใกล้ชิดกันได้เกี่ยวพาราสี และพูดคุยกัน รอยสักขาลายเป็นเหมือนทางงอกที่มีลวดลายสวยงามให้ผู้ชายได้อวดได้โชว์ให้สาว ๆ ได้เห็น โดยเฉพาะช่วงงานประเพณีลงช่วง

ภาพที่ 16

ประเพณีลงช่วง

ภาพโดย สุภรต์น์ แสงฉัตรแก้ว (2560)

ประเพณีการลงช่วงจะเริ่มตั้งแต่เดือน 1 ถึงเดือน 5 (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน) ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้งยังไม่ถึงเวลาทำนา โดยผู้ชายจะมีแคนคู่ใจไปกันเป็นกลุ่มลัดเลาะตามบ้านของหญิงสาวที่ทำงานปั่นฝ้าย อ้วฝ้าย และตำข้าว เป็นต้น โดยหญิงสาวจะนั่งทำงานบนแคร่อยู่ในบริเวณบ้าน การลงช่วงเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุยกัน เล่นผญาโต้ตอบกัน และร้องรำทำเพลงเกี่ยว พาราสีกันเป็นที่สนุกสนาน เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุยกัน สู้การชอบพอกัน และแต่งงานกันในที่สุด ดังที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าถึงความชื่นชอบของหญิงสาวที่มีต่อรอยสักขาลายไว้

“ถ้าผู้ใดบ่มีขาลาย ผู้สาวบ่มีก ถ้าไม่สักผู้สาวเขาบ่คุย บ่มีขาลาย ไปคุยผู้สาว ถ่มน้ำลายใส่ สมัยก่อนสักขาลายเอามาอวดกัน”

(หนาม บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“ปกติผู้ชายหนุ่มโสร่ง ผู้สาวจะเห็นขาลายตอนที่เห็นบเดี่ยว ตอนที่ไปเล่นสาว คำจะเล่นผญาใส่กัน ถ้าผู้ใดขาบลาย ผู้สาวบให้กำย ตอนไปจีบสาวงานลงช่วง ตอนเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว เกียวข้าวขึ้นยุงฉาง ก็จะไปลานกิจกรรมที่เรียกว่าโขง มันเป็นแคร่ไม้ไผ่ กว้าง พอสมควร ให้สาว ๆ ไปปั่นฝ้าย หนุ่ม ๆ ก็จะไปจีบสาว มีเครื่องดนตรีไปเล่น คล้าย ๆ เป็นลานก็หมู่บ้าน ถ้าสาวคนไหนพอใจกันก็ส่งซิกกัน นั่งขากายกัน โข้วขาลายให้เห็น”

(บุตร บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“เขาสัก เขาก็ว่ามันสวย มันเท่ สมัยนั้นเท่ ผู้สาวก็เห็นมักชอบ ผู้สาวก็ชอบจังซี่”

(ส่อง บัวชะตา, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

นอกจากรอยสักขาลายจะเป็นคุณสมบัติข้อแรกที่สร้างความประทับใจให้กับหญิงสาวที่หมายปองได้แล้วนั้น พ่อแม่ของฝ่ายหญิงต่างชื่นชอบชายหนุ่มที่มีรอยสักขาลายด้วยเช่นกัน และเชื่อมั่นว่า ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายจะสามารถดูแลลูกสาวและเป็นผู้นำครอบครัวได้

นายสมศรี จันท์ศรีจักร นายก อบต.บ้านหนองนกเขียน ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี เล่าให้ฟังว่า “ผมเคยถามแม่ว่า ทำไมพวกขาลาย ๆ เป็นภาพที่น่าเกลียดที่สุด แต่ทำไมแฟนของแต่ละคนหน้าตาดี แม่ตอบว่า ลูกไม่รู้หรือว่านี่เป็นความแข็งแกร่ง เป็นความรับผิดชอบของผู้ชายคนนั้น ผู้ชายผู้ไท ถ้าไม่สักก็จะหาเมียลำบาก ถ้าคนลายเยอะ ๆ นี่มันจะหาเมียง่าย สักขาลายแล้วมีเสน่ห์ บอกถึง ความเป็นลูกผู้ชาย ถ้าเทียบกับสมัยนี้เนะก็เท่ากับว่า ถ้ามีลายสักเยอะก็มีความรับผิดชอบสูง ถ้าสัก ขาลายแล้ว แสดงว่ามีความกล้าหาญ พ่อตา แม่ยาย คำจะดูว่าคนนี้ขาลายมากน้อยเพียงใด ถ้าสักขาลายเยอะแสดงว่ามีความสามารถในการเลี้ยงลูกสาวเค้า แสดงว่าปากชีวิตไว้ได้ ถ้ามีสักขาลายผู้สาวคำก็จะดูตัวนี้แหละเป็นบรรทัดฐาน ไม่ต้องไปดูเรื่องที่ทำไรทำนาแล้ว แสดงว่าพร้อมแล้ว พร้อมจะแต่งงาน พร้อมที่จะเลี้ยงดูหล่อนคนนั้น ราคาสินสอดก็ต้องดูที่รอยสักขาลายด้วยนะ ถ้ามีลายเยอะ ๆ สมัยก่อนสินสอดเป็นสิ่งอะไรนี้เนาะ ถ้ามีลายสักเยอะ ราคาตองก็จะถูก คือเรียกสินสอดไม่แพง” (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2560)

3.2.5 รอยสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม

“สักลายมอม” หรือ “สักมอม” เป็นชื่อที่มักใช้เรียกรอยสักขาลาย แต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รู้เพียงว่าลวดลายที่สักไว้ที่ขานั้นเป็นลายมอม ตัวมอมเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์และเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา แต่ไม่รู้ว่ามีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร ดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

“เพิ่นเค้าฮ้องสักมอม มอมเป็นสัตว์ในหิมพานต์ มันก็บ่เห็น คือตัวอีหยัง”

(ไคร บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“ลายมอม แต่ก่อนตัวมอมมันอยู่ในป่าหิมพานต์ ที่นี้หิมพานต์ สัตว์เดรัจฉานพูดเป็นเหมือนคนนั่นแหละ บัดที่นี้เค้าบอกว่า สักจาริกไว้ให้ลูกให้หลานเกิดใหม่รุ่นใหม่ได้ดูมอมอยู่ในสระในป่าหิมพานต์ รักษาพระพุทธรองค์ เป็นผู้รักษาความปลอดภัย ให้กับพระพุทธรเจ้า แล้วที่นี้เค้าก็เลยให้จาริกไว้ให้ลูกหลานเบ็ง มอมก็เป็นตัวจิ้งจอกแหละ หน้าตามอมเป็นยังงี้ไม่รู้ เค้าเรียกว่ามอม มอมมีหูมีตา”

(รอด บุญลาดี, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2560)

4. การสักรายและเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย

ในอดีตผู้ไทเป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่จำเป็นต้องอพยพโยกย้ายจากถิ่นฐานบ้านเดิมมาตั้งรกรากอยู่ในอาณาจักรสยามด้วยเหตุผลทางการเมืองและการทำศึกสงคราม เมื่อถูกกวาดต้อนและอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใดก็ย่อมต้องนำอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเองติดตัวมาด้วยเพื่อป้องกันถึงรากเหง้าตัวตนของตนเองว่ามีลักษณะแตกต่างกับคนกลุ่มอื่น จากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์พบว่า รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีลักษณะบางอย่างเหมือนและแตกต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว กะตาก ญ้อ และกะเลิง กล่าวคือ รอยสักขาลายของทั้ง 5 กลุ่มชาติพันธุ์พบว่า มีตัวมอมปรากฏอยู่ด้วยเสมอในลักษณะแตกต่างกัน ความยาวของรอยสักแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีรอยสักขาลายตั้งแต่ใต้หัวเข่ายาวขึ้นมาถึงช่วงโคนขาต่าบนหรือไม่ถึงช่วงเอว ส่วนใหญ่เป็นรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและไทลาว อีกกลุ่มหนึ่งมีรอยสักขาลายตั้งแต่เหนือหัวเข่ายาวขึ้นไปถึงช่วงเอวหรือช่วงท้อง เป็นรอยที่มีความยาวสั้นกว่ากลุ่มแรกอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กะตาก ญ้อ และกะเลิง ส่วนรูปแบบลวดลายรอยสักขาลายนั้นพบว่าแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะแตกต่างกัน ดังที่ ดารุณ ปัสสะ อายุ 90 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65 ม.2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เล่าให้ฟังว่า “คนญ้อก็มีสัก แต่บ่เหมือนกัน ไม่เคยเห็นคนพวนสัก ไทลื้อสักขึ้นมาถึงข้างบนนี้ก็มี สักถึงเอว ก้านก็มี แต่ว่าตายหมดแล้ว สักรูปหยัง บ่รู้จัก” (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

การสักรายเป็นการสักตามความนิยมตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้ที่สักก็ไม่ได้เลือกรูปแบบลวดลายได้เอง แต่ขึ้นอยู่กับช่างสักว่าจะสักเป็นรูปอะไร มีรูปแบบลวดลายอย่างไรซึ่งในส่วนนี้อาจจะกล่าวได้ว่า มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของช่างสักว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็มักจะมีความเชี่ยวชาญในการสักตามรูปแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองเป็นหลัก ช่างสักมีทั้งคนในหมู่บ้านเดียวกันหรือไม่ก็ไปสักกับช่างต่างหมู่บ้าน นอกจากนี้ยัง

ขึ้นอยู่กับความอดทนของคนที่สักแต่ละคนด้วยว่ามีความอดทนต่อความเจ็บปวดได้มากน้อยเพียงใด รูปแบบลายสักจึงไม่เหมือนกันเสียทีเดียว

ตารุน ปัสสะ อายุ 90 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65 ม.2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เล่าว่า “ช่างสักเป็นคนบ้านโพนก็มี บ้านหนองแมวก็มี บ้านหนองแมวเป็นคนลาว ส่วนที่ บ้านโพน บ้านจาน บ้านหนองซ่าง ช่างสักเป็นคนผู้ไท ช่างสักในหมู่บ้านมีหลายคน ทุกคนในหมู่บ้านสักลายเดียวกันหมด” (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

ตาใคร บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 93 หมู่ 10 บ้านคำม่วง ต.นาขุง อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี เล่าว่า “ช่างเค้าสักให้จิ้งจอกก็เอา ช่างสักเป็นคนผู้ไท สักที่บ้านหนองนกเขียน” (สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายพบว่าเป็นไปทิศทางเดียวกัน คือ การสักขาลายเป็นเรื่องของความสวยงาม ไม่เกี่ยวกับความขลัง การอยู่ยงคงกระพัน เป็นการสักที่มีนัยยะสื่อความหมายถึงการเปลี่ยนผ่านจากสภาวะของการเปลี่ยนจากเด็กชายมาเป็นผู้ชายเต็มตัวที่เข้มแข็ง อดทน มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ รอยสักขาลายยังส่งผลต่อความรู้สึกชื่นชอบของผู้หญิงและช่วยความเชื่อมั่นของพ่อแม่ฝ่ายหญิงที่จะยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย นางค์นุช ไพโรพินบูลย์กิจ (2541, น. 85) อธิบายไว้ว่า “การนิยมสักขาลายของพวกไทยยวนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ สมัยรัชกาลที่ 1 มีวัตถุประสงค์ในการสักของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน อาทิ การสักของคนไทยในภาคเหนือและภาคอีสานนั้นมุ่งให้เกิดความสวยงาม ส่วนคนไทยภาคกลางสักเพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง เป็นต้น”

“การสักขาลายเริ่มเสื่อมความนิยมลง เมื่อดินแดนลาวตกอยู่ในการปกครองของสยาม และมีข้าราชการจากสยามขึ้นไปปกครองตามหัวเมืองต่าง ๆ และได้ปลูกฝังค่านิยมใหม่ ๆ ไปด้วย จนได้มีการเลิกนิยมการสักขาลายไปเมื่อประมาณราว ๆ สงครามโลกครั้งที่ 2” (วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์, 2557)

“ในสมัยสร้างชาติเนื่องจากทางการมีนโยบายปรับปรุงและฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ และพลเมือง ข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงรายได้สังเกตเห็นว่า มีสิ่งหนึ่งที่สมควรแก้ไข คือ การนิยมสักร่างกายโดยทั่วไปของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยในภาคเหนือและอาจพบในภาคอีสานด้วย...การสักตามร่างกายถูกพิจารณาว่าป่าเถื่อนในสายตาอารยชน มีแต่อารยชนในป่าดอยเท่านั้นที่นิยม การสักเป็นรูปต่าง ๆ ทำให้ร่างกายดูสกปรกน่าเกลียดน่ากลัว และไม่สวยงาม จึงไม่เหมาะที่จะเป็นประเพณีของคนอารยะ ยิ่งกว่านั้นอาจสามารถย้อมใจให้ฮึกเหิมกล้าในทางที่ผิด เช่น ปล้นสะดม ทำร้าย เกะกะเกเร การสักในคำอธิบายนี้ถูกนำไปเทียบกับผู้ต้องโทษในเรือนจำที่นิยมการสัก นอกนั้นในทางสุขภาพกายการสักอาจจะเป็นอันตราย

ก่อให้เกิดความเจ็บป่วย เพราะมีสิ่งเป็นพิษเข้าไปเจอในโลหิตในร่างกายได้” (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545, น. 129-130)

นอกจากบริบทสังคมการเมือง การปกครอง ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่าเข้ามามีอิทธิพลและกำหนดพฤติกรรมของคนต่างวัฒนธรรมให้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับบริบทสังคมวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นอารยะมากกว่าแล้วนั้น ความเปลี่ยนแปลงจากที่เกิดจากผู้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์รอยสักขาลายค่อยๆ เลือนหายไปจากวิถีชีวิตของชาวผู้ไท ในที่นี้หน้าจะมาจาก 3 สาเหตุหลัก ๆ คือ อาชีพช่างสักขาลายไม่มีการสืบทอดต่อ ความเจ็บปวดจากการสักขาลาย และทัศนคติเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนไป

ยายสอง บัวชะตา เป็นหลานของช่างสักชื่อจารย์โสมหรือนายโสม ศรีรักษา ยายสอง อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 172 หมู่ 10 บ.หนองของแมว ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เล่าให้ฟังว่า “พ่อเฒ่าจารย์โสมบวชเป็นพระมาก่อน ก็สักคือกัน บั๊สักตัวห rokok สักที่ขา ผู้ใดมักหน้าตัว เพิ่นก็สักให้เหม็ด บั๊มีลูกหลานสักต่อ มันเหม็ดแล้วรุ่นนั้นบั๊มีใครเรียนสักต่อ มันยากเณะ ไม่มีใครสนใจ” (สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2560)

นอกจากนี้ ลุงสมาน บุตรอินทร์ คนในหมู่บ้านหนองนกเขียน ได้สะท้อนความคิดว่า “ช่างในหมู่บ้านตายหมดแล้ว ช่างสุบ้านหนองนกเขียนนี้แหละ เก่งมากละ สักตุ๊กแก สักอะไรเป็นหมดแหละ ช่างสุเค้าก็เรียนมาจากครูบาอาจารย์เหมือนกัน คนเรียนวิชาพวกนี้ต้องนุ่งขาวห่มขาวนะ พวกนี้ สามารถเอามือตีฟาดเดียวตันไม้ตายได้ เรียนวิชานี้มันจนนะ ไม่รวย พวกมันดั่งลิง คนเป็นช่างสักไม่รวย เค้ามีวิชา ไม่รวยนะ ไม่รวยเงิน แต่รวยวิชา พวกนี้คนมีวิชาแต่จน ส่วนใหญ่มักจะหมดอยู่แค่รุ่นพ่อใหญ่ เค้าจะเตือนกันไว้เลย ไม่ให้ลูกหลานสืบทอดต่ออย่าเรียนนะ อย่าเรียนแบบพ่อใหญ่นะ ถ้าปฏิบัติไม่ได้ มีข้อห้ามแตกต่างกัน ห้ามกินนู ห้ามกินเสือ ห้ามกินปลาไหล ถ้าทำผิดข้อห้ามก็จะเป็นปอบ เป็นอะไรมันแพ้ววิชา แพ้วตัวเอง อายุจะไม่ยืน พูดย่างง่าย ๆ มันมีข้อห้ามอยู่ ถ้าผิดก็จะอายุไม่ยืน ถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็อย่าเรียน” (สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

นอกจากช่างสักเป็นอาชีพเฉพาะผู้ชายและวิชาความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสักขาลายมีข้อห้ามที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแล้วนั้นก็ยังถูกมองว่าเป็นอาชีพไม่สามารถสร้างความร่ำรวยได้ คนรุ่นก่อน ๆ จึงไม่ต้องการให้ลูกหลานลำบากหากต้องมาเป็นช่างสัก จากข้อมูลพบว่าค่าสักขาแต่ละข้างมีตั้งแต่ 50 สตางค์ไปถึง 10 บาท ขึ้นกับช่างสักแต่ละคนจะคิดราคาเท่าไรเมื่อสักขาข้างหนึ่งเสร็จต้องพัก 1-2 สัปดาห์ให้ขาหายระบมหรือพอจะเดินได้จึงกลับไปสักอีกข้างหนึ่งต่อ ดังที่ ตาแผน คำมงคล อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 47 ม.7 บ้านบ่อแก้ว ต.หนองนก

เขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุตรธานี เล่าว่า “มือเดียวเอาข้างเดียวก่อน อาทิตย์หนึ่งข้างนั้นดี เลือดออกพอย หาย ก็ไปทำข้างหนึ่งต่อ สักข้างละ 5 บาท” (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

ในแง่ของช่างสักขานั้น น่าจะมาจากกลุ่มเดียวกัน ดังที่ สมศรี จันทร์ศรีจักร กล่าวไว้ว่า “ช่างสักก็เป็นคนกลุ่มเดียวกัน หมายความว่าเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน สงสัยเค้าจะเรียนมาจากบรรพบุรุษพ่อแม่เค้า แต่ก่อนมันเยอะนะ แถวผู้ไทเยอะทุกบ้าน บ้านละหลายคน ลูกหลานช่างสักคงจะไม่เหลือแล้ว เพราะว่ามันหนีเจ็บปวดหมดแล้ว” (สมศรี จันทร์ศรีจักร, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2560)

อีกทั้งความเจ็บปวดจากการสักขาลายจะเป็นประสบการณ์ความทรงจำที่ไม่น่าประทับใจซึ่งถูกบอกเล่าสืบต่อกันมาถึงรุ่นลูกหลานประกอบกับรอยสักขาลายถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและไม่สมควรและไม่ควรมีผลต่อวิถีชีวิตความคิดความเชื่อเหมือนดังเดิม ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“หมดรุ่นแล้ว บ่สัก เพราะมันล้าสมัย” (ไคร บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

“ไม่คิดจะสักเลย เจ็บเต๊ะ เห็นเค้าสักแล้วเจ็บไม่คิดอยากจะสัก ร้องโหย ๑ คนก็ขี่ข้างหัวนี้แหละ ขี่ปั้นเอวนี้แหละ ถ้าไม่นั่งทับมันร้องโหย บางคนสักมอมได้ตัวเดียวก็ไม่เอา ลูกหนีเลย มันเจ็บทนไม่ได้ เจ็บอย่างนี้ใครจะสู้ไหว คนรุ่นอายุ 70-80 ลงมาไม่มีใครอยากจะสักขาลาย ไม่มีใครอยากจะได้ โหย มันเจ็บเต๊ะ”

(สมาน บุตรอินทร์, สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2560)

[สักขาลายแล้ว ผู้สาวมักแม่บ่?] “บ่แม่บ่พอกัน สักกับบ่สัก ถ้าผู้สาวบ่สัก ขาลายกับบ่มีประโยชน์” (เลี่ยน พันทะวี, สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2560)

“บ่เสียดายแล้ว มันลำบาก มันเจ็บ” (เทิม สุรินทร์, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2560)

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้รอยสักขาลายขาดคนสืบทอดทั้งในส่วนของผู้ชายช่างสักขาลายและคนรุ่นหลัง ไม่นิยมสักขาลายเหมือนเดิมส่งผลให้ความคิดความเชื่อในส่วนนี้ค่อย ๆ ถูกลบเลือนหายไป ความเป็นผู้นำ ความเป็นลูกผู้ชายที่ได้รับการยอมรับแบบฉบับลูกผู้ชายผู้ไทในอดีตไม่ได้เป็นหน้าที่ของรอยสักขาลายอีกต่อไป แต่การยอมรับนับถือถูกวัดกันด้วยฐานะความเป็นอยู่และความขยันขันแข็งในการทำงาน

“การมีที่ดิน ที่นา และการสร้างครอบครัว คือความขยันขันแข็งของเขานี้สามารถสร้างครอบครัวสร้างฐานะ มีที่ดินที่นาอะไรเยอะแยะแสดงว่าเขาได้รับการยอมรับแล้ว” (สมพงษ์ สุทธิโย, สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2560)

ถึงแม้ว่าความเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เป็นปกติ แต่การรักษาตัวตนความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้ได้นั้นเป็นความน่าสนใจ ดังที่ สมพงษ์ สุทธิโย รองปลัดเทศบาลตำบลโพธิ์ อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2560 ความตอนหนึ่งว่า

“เรื่องกระแสโลกาภิวัตน์เราคงจะเปลี่ยนไม่ได้ ด้านทานไม่ได้ต่อสู้ไม่ได้ แต่ว่าสิ่งที่คนกลุ่มชาติพันธุ์ไทสามารถรักษามาได้ทุกวันนี้ก็ต้องเป็นเรื่องที่เราต้องศึกษาเหมือนกันว่าทำไมกลุ่มชาติอื่นถึงรักษาไม่ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวหลายอย่าง ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือ ในเรื่องของสมัคร์สมานสามัคคี ความเป็นกลุ่มเป็นก้อน ความรักที่รักน้องรักพวกพ้อง ตรงนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนไทในแต่ละชุมชนที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยทุกวันนี้ก็จะมีความเจริญรุ่งเรือง มีหลักฐานมั่นคงในแต่ละถิ่นฐานจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็จะสามารถสืบทอดอนุรักษ์ได้ดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น”

“เพจสมาคมผู้ไทโลก” ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2561 มีคนถูกใจ (Like) 2,658 คน และมีผู้ติดตาม (Follow) 3,160 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 27 มิถุนายน 2563) เป็นช่องทางการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ที่เชื่อมโยงและนำเสนอวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นผู้ไทให้เป็นที่รู้จักได้แพร่หลายและเข้าถึงคนกลุ่มต่าง ๆ ได้มากขึ้น หรืองาน “วันผู้ไทโลก” ซึ่งจัดขึ้นในวันแรม 3 ค่ำ เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยสมาคมผู้ไทโลก ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจเป็นผู้จัดขึ้น ดร.วิทยา อินทาลา นายกสมาคมผู้ไทโลก กล่าวว่า “จุดหมายหลักในงานนี้คือการรวมชาวผู้ไทให้เป็นหนึ่งเดียว ชาวผู้ไทรู้จักกันมากแล้ว โดยเฉพาะในภาคอีสานตอนบน ต่อไปนี้ผู้ไทจะมีความสนิทสนมกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ไปมาหาสู่กัน” (MGR Online, 21 เมษายน 2560) ครั้งล่าสุดงานวันผู้ไทโลกครั้งที่ 11 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 8-10 กุมภาพันธ์ 2562 จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเจ้าภาพจัดงานดังกล่าว

5. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีลักษณะเด่นที่ปรากฏร่วมกัน คือ เป็นรอยสักตั้งแต่ใต้หัวเข่ายาวขึ้นมาถึงช่วงโคนขาต้นบนหรือไม้ก็ช่วงเอว มีลายสัก “รูปตัวมอม” ในแต่ละแถวตัวมอมต้องหันหน้าสลบกัน มีหางขึ้น-ลง บางตัวมีหงอน ลายสัก “รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม” อยู่บริเวณตรงหัวเข่าเป็นลวดลายประดับตกแต่งให้สวยงาม ลายสัก “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมา” เป็นรอยสักดิ่งเล็ก ๆ อยู่ตรงบริเวณ

ด้านหน้าของหัวเข่าจะมีอยู่ทั้งสองด้านหรืออยู่ด้านใดหน้าหนึ่งก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มีอยู่มีตรงหัวเข่าทั้งสองด้าน “รอยสักรูปคีมตัดหมากในลักษณะเดียวกันนั้นทางภาคเหนือก็มีอยู่ ความเชื่อทางภาคเหนือเค้าเชื่อกันว่า เวลาตายไปยมทูตจะดูว่ามีคีมตัดหมากหรือเปล่า เป็นเหมือนใบเบิกทางไปนรก-สวรรค์” (ชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 17 กรกฎาคม 2560) ลายสัก “รูปแก้ว/เขี้ยวหมาตาย” เป็นรูปสามเหลี่ยมอยู่บริเวณขาตันทิ้งเหนือข้อพับและอยู่ในตำแหน่งเดียวกันของขาทั้งสองข้าง ส่วนลายสัก “รูปนกน้อยและรูปดอกไม้” ส่วนใหญ่อยู่คนละแถวกับลายสักรูปตัวมอม รอยสักขาลายของผู้ชายบางคนมีรูปนกน้อยหรือรูปดอกไม้ซึ่งจะเป็นดอกบัวหรือดอกบัวเครืออย่างใดอย่างหนึ่งหรือบางคนมีลายสักครบทั้ง 3 ลวดลาย ทั้งนี้ลวดลายต่าง ๆ นั้น ช่างสักจะเป็นคนเลือกให้เองและขึ้นอยู่กับความอดทนของผู้ที่สักว่ามีความอดทนมากน้อยเพียงใด ที่สำคัญคือ รอยสักขาลายที่พบมีรูปตัวมอมปรากฏอยู่ด้วยเสมอหรือที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เรียกรอยสักในลักษณะนี้ว่า “สักมอม/สักตัวมอม” ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายมีอยู่ 5 ประการ คือ การสักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย เป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และการสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม

ความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและค่านิยมเกี่ยวกับการสักขาลายของชายชาวผู้ไทที่ปรับเปลี่ยนไป ก็อาจทำให้การสักขาลายไม่เป็นที่นิยมในหมู่เยาวชนคนรุ่นใหม่มากนัก ซึ่งก็เป็นที่คาดการณ์ว่าในอนาคต การสักขาลายก็อาจจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่กระนั้นก็ตามการจัดกิจกรรมรณรงค์เชิงวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ผู้ไทที่ยังคงดำรงอยู่ ก็น่าจะยังทำให้การสักขาลายยังคงมีการกล่าวถึงอยู่ในปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว การสักขาลายจัดเป็นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทอย่างหนึ่ง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความคิดความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทว่า ยังคงอยู่แสดงออกผ่านภาษา เครื่องแต่งกาย ศิลปวัฒนธรรม และงานประเพณีต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่สื่อสารสืบทอดบอกเล่าเรื่องราวที่มีคุณค่าของคนผู้ไทและบ่งบอกถึงการมีตัวตนได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายต่างก็มีบทบาทที่จะช่วยกันเสริมสร้างความเป็นชาติพันธุ์ ความเป็นพวกเดียวกันให้โดดเด่น การสักขาลายก็จะมีคุณค่า แสดงรากเหง้า และสร้างการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ย่อมจะทำให้เกิดการธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์เอาไว้ได้

เอกสารอ้างอิง/References

- ก้องสกุล กวินรวีกุล. (2545). การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (2546). *อีสานเมื่อวันวาน*. จีระชัยการพิมพ์.
- งามคักงามหลาย...โฮมฮักกร่วมใจ “วันผู้ไทโลก”. (21 เมษายน 2560). *MGR Online*.
<https://mgronline.com/onlinesection/detail/>
- ชนาธิป สุวรรณทอง. (2556). *ศึกษาและสืบสานมรดกฮูปแต้ม*. isan conservation.
<http://isan.tiewrussia.com>
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2526). *กูไทย*. อักษรสยาม การพิมพ์.
- ณรงค์ช ไพโรพินุลย์กิจ. (2541). *ลายศิลป์ไทย*. ฐานการพิมพ์.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2555). ผู้คนและชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขงในงานค้นคว้าของ สมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ. *ดำรงวิชาการ, ฉบับพิเศษ*, 153 -180.
- วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (15 พฤศจิกายน 2557). *ไทหล่มและลาวพุงขาว*. <https://wisonk.wordpress.com/2014/11/15/ไทหล่มและลาวพุงขาว/>
- ศุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว. (2561). “สักขาลาย” อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน กรณีศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ. คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สารสนเทศเพชรบุรี.
- สักขาลายของชาวอีสานสมัยโบราณ*. (4 พฤษภาคม 2557). ชำบายดี Banhae.
http://damrong102.blogspot.com/2014/05/blog-post_4.html
- สุเทพ ไชยพันธ์. (2556). *ผู้ไท ลูกเถน*. ตถาตา.
- องค์ บรรจุน. (2553). *สยาม: หลากเผ่าหลายพันธุ์*. มติชน.